

Nadere doordenking van het advies 'Toekomst van de beroepsgerichte programma's in het vmbo

Juli 2023

Vooraf

Voor u ligt een nadere uitwerking van de adviezen die SPV gegeven heeft aan OCW in februari en oktober 2022 met betrekking tot de doorontwikkeling van de beroepsgerichte programma's in het vmbo. Dit advies heeft vooral betrekking op de beroepsgerichte programma's (eerder is aangegeven dat SPV onder beroepsgerichte programma's zowel beroepsoriënterende, beroepsvoorbereidende als praktijkgerichte programma's verstaat¹). In een enkel geval wordt een advies uitgewerkt over de inrichting van het vo (bijv. programma op maat) en over avo-vakken, maar SPV richt zich primair op beroepsgerichte programma's.

SPV is voorstander van ontschotting van het voortgezet onderwijs. Het onderwijs moet leerlingen de gelegenheid bieden zich te ontwikkelen in hun eigen tempo en niveau. Tempo en niveau kunnen per vak verschillen. Deze opvatting bouwt voor op de 'Visie kansengelijkheid funderend onderwijs'³ die Minister Wiersma in maart 2023 naar de Tweede Kamer stuurde en waarin hij pleit voor vergroting van flexibiliteit en maatwerk in het onderwijs, waarbij het onderwijs zich aanpast aan het tempo en niveau van een leerling, waardoor leerlingen de ruimte krijgen om te ervaren wat ze kunnen en willen en breed kunnen oriënteren. Hiervoor is het, aldus geciteerde notitie, belangrijk dat beroepsgericht/praktijkgericht onderwijs en theoretisch onderwijs op gelijke voet staan. Over de toekomst van het voortgezet onderwijs en de inrichting daarvan moet verder nagedacht worden. Dit valt echter buiten de reikwijdte van het voorliggende advies.

SPV is voorstander van een vmbo dat wordt afgesloten met een startkwalificatie, net als havo en vwo. Wat deze startkwalificatie precies inhoud moet nader doordacht worden. Dat kan een mbo niveau 2 diploma zijn, maar ook een eigenstandige vmbo-startkwalificatie. Beide hebben voor- en nadelen. Er moet in elk geval een einde komen aan de situatie dat vmbo-leerlingen een diploma krijgen met de mededeling dat ze, na het vmbo, nog een mbo of havo-opleiding moeten volgen.

In het advies 'Kansrijk opleiden'⁴ constateert SBB dat een vmbo-diploma geen startkwalificatie geeft en jongeren genoodzaakt zijn door te stromen naar het mbo. Bij een deel van de jongeren leidt dit tot verkeerde studiekeuzes en dus vertraging.

De discussie over een startkwalificatie kan gekoppeld zijn aan discussie over een vijfjarig vmbo (of een vijfjarig vo). Om zo een bijdrage te leveren aan de integrale agenda beroepsonderwijs, zoals die wordt voorgesteld in de notitie 'Kansrijk opleiden'.

Zowel de nadere doordenking van de voorliggende adviezen als een discussie over de inrichting van het hele vo moeten met alle betrokken partijen gevoerd worden, van po tot hbo. SPV is graag bereid initiatief te nemen voor discussie over het vmbo. Voorliggend advies is informeel afgestemd met vertegenwoordigers van de VO-raad, de MBO Raad, Platform-TL en SBB.

Voor welke inrichting van het vmbo/vo ook gekozen wordt, uitgangspunt moet zijn dat het vo/vmbo herkenbaar is en uit te leggen is aan ouders, leerlingen, leerkrachten in andere vormen van onderwijs en 'de maatschappij'.

In het onderwijs is op dit moment veel aandacht voor basisvaardigheden. SPV onderschrijft dat leerlingen in het onderwijs op voldoende niveau basisvaardigheden moeten leren beheersen. Dit niveau kan per leerling en per vaardigheid verschillen. Het streven is dat leerlingen aan het eind van hun opleiding vaardigheden zo beheersen dat ze in de maatschappij kunnen functioneren. Het is een misvatting te denken dat basisvaardigheden alleen geleerd worden tijdens lessen taal, rekenen en burgerschap. Basisvaardigheden worden ook geleerd tijdens

¹ Binnen het vmbo is de opleiding Maritiem en Techniek, vanwege internationale richtlijnen, beroepsopleidend.

² Waar in deze notitie 'beroepsgericht onderwijs' staat bedoelen we Kennismaking met de echte beroepspraktijk in de vorm van beroepsvoorbereidend, beroepsoriënterend of praktijkgericht onderwijs

³ Tweede Kamerbrief visie Kanselijkheid in het funderend onderwijs, minister Wiersma, maart 2023

⁴ Advies Kansrijk Opleidingen SBB, november 2022

beroepsgerichte lessen. Tijdens deze lessen leren leerlingen vaardigheden in een context, wat voor sommige leerlingen effectiever is. SPV pleit ervoor vmbo-scholen de mogelijkheid te bieden basisvaardigheden ook in beroepsgerichte lessen aan de orde te laten komen en hen niet af te rekenen op het aantal uren taal en rekenen dat gegeven wordt, maar op beheersing van vaardigheden door de leerling. Het gewenste beheersingsniveau moet zo gedefinieerd worden dat het past bij de verschillende leerling groepen in het vmbo en rekening houdt met het feit dat vmbo-leerlingen, in de huidige situatie, nog een (beroeps)opleiding moeten volgen waarin doorontwikkeling van basisvaardigheden plaatsvindt/plaats moet vinden.

Advies toekomst beroepsgerichte programma's 2022

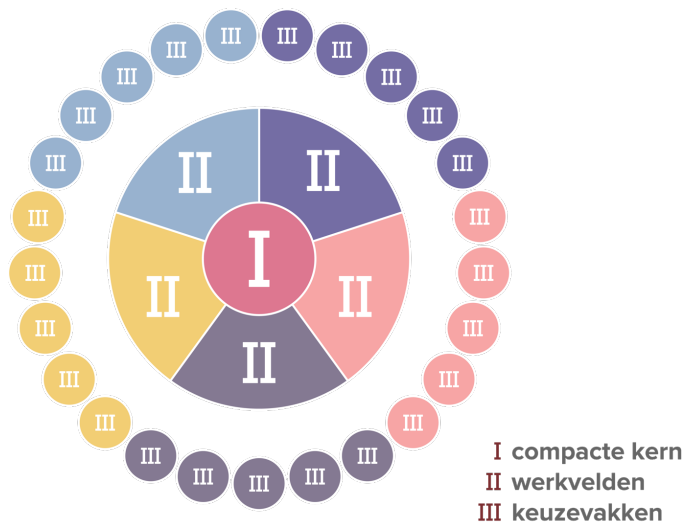
In het advies dat SPV in 2022 aan OCW heeft aangeboden staat:

In de visie van SPV worden er beroepsgerichte programma's ontwikkeld die bestaan uit:

- I. een compacte kern met basisvaardigheden (vergelijkbaar met kern A en C beroepsgerichte examenprogramma's, domein A, B, C en F van de praktijkgerichte examenprogramma's)
- II. modules/werkvelden met daarin de kern van een verzameling profielen/werkvelden (vergelijkbaar met kern B van de beroepsgerichte examenprogramma's en domein D van de praktijkgerichte examenprogramma's).
- III. een groot aantal beroepsgerichte keuzevakken (vergelijkbaar met de profielmodulen en keuzevakken zoals ze nu bekend zijn in de beroepsgerichte examenprogramma's. Deze worden samen met het mbo ontwikkeld en geactualiseerd als daartoe aanleiding is).

Uitwerking

- een leerling in het vmbo volgt altijd de compacte kern met basisvaardigheden (I), deze wordt altijd aangeboden in combinatie met werkvelden én/of keuzevakken
- afhankelijk van de interesse van de leerling en het verloop van zijn LOB-proces (oriënterend of verdiepend) volgt de leerling:
 - óf één werkveld (II) en keuzevakken (III)
 - óf meer werkvelden (II) en keuzevakken (III)
 - óf meer werkvelden (II)
- Landelijk wordt bepaald hoeveel 'eenheden' (werkvelden en/of keuzevakken) een leerling minimaal moet volgen binnen een leerweg.

Samenvatting van de adviezen

Beroepsgericht onderwijs voor iedereen

- Versterk de positie van het beroepsgericht onderwijs in het hele voortgezet onderwijs, binnen gezamenlijk ontwikkelde kaders;
- Begin met het beroepsgerichte onderwijs in leerjaar 1 van het hele voortgezet onderwijs;

Eén vmbo

- Borg en versterk de structuur van leerwegen en keuzemogelijkheden voor het beroepsgerichte onderwijs die het mogelijk maakt om met heterogene groepen te werken.

Beroepsvoorbereidend of beroepsoriënterend?

- Behoud een structuur waarin beroepsoriënterend en beroepsvoorbereidend onderwijs samen op kunnen gaan;
- Laat Loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB) een belangrijk pijler van het vmbo blijven en stimuleer scholen dit binnen hun onderwijsprogramma te verankeren;

Flexibiliteit in beroepsgerichte examenprogramma's

- Ontwikkel een structuur die, binnen grenzen, bestaat uit enkele compacte vaste onderdelen en losse eenheden, waaruit scholen en leerlingen keuzes kunnen maken bij het samenstellen van een beroepsgericht maatwerkprogramma;
- Ontwikkel een set van 'kernberoepsvaardigheden' die in elk maatwerkprogramma terug moeten komen;
- Ontwikkel een beperkte set domeinen, die elk de kern van een sector bevatten;
- Ontwikkel een structuur die het mogelijk maakt om in het beroepsgerichte onderwijs snel in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen in de beroepspraktijk;

Flexibiliteit in toetsing

- Flexibiliseer de afname van het centraal examen in de vorm van module examens, of vervang het centrale examen door SE's. Geef het vmbo en mbo experimenteeruimte om hier de juiste vorm voor te vinden waarbij de kwaliteit van het diploma geborgd blijft;

Flexibiliteit in locatie

- Stimuleer scholen hun onderwijs in samenwerking met de partners in de regio vorm te geven.
- Maak nog meer dan nu buitenschools leren mogelijk, en maak het ook mogelijk de toetsing samen met een externe onderwijspartner te doen;

Flexibiliteit op niveau/maatwerkdiploma vmbo

- Maak een maatwerkdiploma mogelijk, zodat leerlingen echt op het niveau dat bij hen past een vak af kunnen sluiten en dit ook gewaardeerd zien in hun diploma en hun doorstroommogelijkheden;
- Maak het mogelijk dat leerlingen op een bij hen passend niveau examen doen in een vak, ook als dat hoger is dan het naast-hoger-gelegen niveau;

Doorlopende leerlijnen vmbo-mbo

- Ontwikkel doorlopende leerroutes en geïntegreerde opleidingen die leerlingen opleiden tot een startkwalificatie;
- Stimuleer en faciliteer de ontwikkeling van geïntegreerde leerroutes tot en met en minste een startkwalificatie in elke regio.

Nadere uitwerking van de structuur van beroepsgerichte programma's

De kern

In het verleden zijn er verschillende kernen uitgewerkt. In bijlage 1 is een voorstel voor de kern passend binnen voorliggend advies opgenomen.

Kenmerkend voor een kern is dat de inhoud ervan niet als afzonderlijk onderwijs wordt aangeboden, maar dat ze vanaf leerjaar 1 van het vo, aangeboden wordt in het complete onderwijsprogramma. Onderdelen van de kern zijn geen lesdoelen op zich, maar moeten geïntegreerd worden in de andere programmaonderdelen. De kern wordt niet apart getoetst of geëxamineerd, in toetsen moet, net als in het onderwijs, de kern aan de orde komen.

Voorbeeld: tijdens een toets wordt beoordeeld of leerlingen samenwerken. Samenwerken is geen onderwerp van een alleenstaande toets.

Inhoudelijk lijken de kernen zoals ze in het verleden zijn ontwikkeld sterk op elkaar.

Ze bestaan allemaal uit:

- Loopbaanoriëntatie/loopbaanontwikkeling en begeleiding, (vaak vormgegeven aan de hand van de vijf loopbaancompetenties van Marinka Kuipers)
- Aandacht voor:
 - o Communiceren
 - o Samenwerken
 - o Toepassen van Nederlands en rekenen
- De laatste jaren is hier aandacht voor een aantal mondiale thema's, zoals duurzaamheid, bijgekomen
- Nieuw is 'procesmatig werken' of 'werken in opdracht van een opdrachtgever' in de concept examenprogramma's voor de praktijkgerichte programma's van GL en TL, waarin leerlingen leren systematisch te werken.

Voorstel

De kern van een nieuwe versie van examenprogramma's zou er als volgt uit kunnen zien

- Algemene (beroeps-)vaardigheden
- Procesmatig werken
- LOB

Algemene (beroeps-)vaardigheden

Onder de kop 'algemene (beroeps-)vaardigheden' komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Communiceren
- (digitale) informatievaardigheden
- Zelfsturing
- Samenwerken
- Werken binnen een organisatie⁵
- Behoeftesignalering
- Borging van kwaliteit en veiligheid
- Toekomstbestendig werken

Procesmatig/Systematisch werken

Bij het werken aan de realistische opdrachten binnen het beroepsgerichte programma gelden de volgende doelen:

De leerling:

- kan op een systematische manier opdrachten van een externe opdrachtgever uitvoeren in de context van de beroepssectoren;
- kan zich oriënteren op opdrachten, een ontwerp en een plan van aanpak maken (plannen), opdrachten uitvoeren, deze indien nodig bijstellen, opdrachten afronden en het eigen handelen evalueren;
- kan de wensen van een externe opdrachtgever in overleg omzetten in een programma van eisen en het initiatief nemen om tijdens de uitvoering de voortgang met de opdrachtgever te bespreken;
- kan het resultaat van zijn opdracht vermarkten.

⁵ Waar 'organisatie' of 'bedrijfsleven' staat worden alle organisaties genoemd waar arbeid verricht wordt, ook maatschappelijke organisaties en maatschappelijke instellingen

LOB

De leerling is in staat zijn eigen loopbaanontwikkeling vorm te geven.

Hij doet dat met een oriëntatie op een toekomstige opleiding en (loop)baan door middel van reflectie op het eigen handelen en reflectie op ervaringen. Dit krijgt onder andere zijn beslag in het voeren van loopbaangesprekken met/door de leerling. Voor LOB gelden de volgende doelen:

De leerling:

- heeft de vaardigheid de eigen loopbaan vorm te geven door op systematische wijze om te gaan met 'loopbaancompetenties':
 - a. Kwaliteitenreflectie (wat kan ik het best en hoe weet ik dat?);
 - b. Motievenreflectie (waar ga en sta ik voor en waarom dan?);
 - c. Werkexploratie (waar ben ik het meest op mijn plek en waarom daar?);
 - d. Loopbaansturing (hoe bereik ik mijn doel en waarom zo?);
 - e. Netwerken (wie kan mij helpen mijn doel te bereiken en waarom die mensen?).
- maakt zijn eigen loopbaanontwikkeling inzichtelijk voor zichzelf en voor anderen door middel van een 'loopbaandossier'.

In een loopbaandossier is opgenomen welke activiteiten zijn uitgevoerd die hebben bijgedragen tot het ontwikkelen van de 'loopbaancompetenties'. In het loopbaandossier wordt bij de uitgevoerde activiteiten aandacht besteed aan de volgende punten:

- I. de beoogde doelen;
- II. de resultaten;
- III. de evaluatie en conclusie;
- IV. welke vervolgactiviteiten gepland zijn op basis van de opgedane ervaringen en de daarbij behorende conclusies.

Het begrip LOB is in ontwikkeling, waardoor niet altijd duidelijk is wat precies onder LOB in het vo verstaan wordt. LOB lijkt een containerbegrip te worden. SPV adviseert OCW om in een expertmeeting te definiëren wat verstaan wordt onder LOB in het vmbo (wat is LOB dan en wat betekent het?), welke doelen nagestreefd worden en hoe de aansluiting tussen vmbo en mbo op het gebied van LOB gerealiseerd kan worden.

Het advies 'Kansrijk Opleiden' zegt over het belang van LOB 'voor een soepele overgang en het maken van een studiekeuze is uitstekende LOB belangrijk, waarbij jongeren kunnen proeven aan de praktijk en zich een goed beroepsbeeld kunnen vormen. Regionaal is het ook van belang dat de vmbo-profielen voldoende aansluiten op het opleidingsaanbod in het mbo. Realistische en goede voorlichting en oriëntatie levert een bijdrage aan het bevorderen van kansrijke keuzes. Daarbij zijn goede regionale en sectorale afspraken over LOB, studiekeuzevoorlichting en afspraken met het vo en bedrijfsleven onontbeerlijk over het aanbod vmbo-profielen en doorlopende leerlijnen.'

Keuzemodulen

Het blijkt erg lastig te zijn om, in het in 2022 voorgestelde model, een tweede en derde cirkel te onderscheiden. Doel en inhoud van met name de tweede cirkel lopen door elkaar en de vraag kan gesteld worden of leerlingen altijd onderdelen van de tweede cirkel gedaan moeten hebben voor ze 'doorkunnen' naar de buitenste cirkel. Het helpt niet in cirkels te denken. Daarom stelt SPV een andere indeling voor.

Er worden twee typen keuzemodulen onderscheiden:

- kennismakende modules
- verdiepende modules

De omvang van modules moet nog bepaald worden. In verband met de organiseerbaarheid van het onderwijs wordt geadviseerd de omvang niet per module verschillend te laten zijn, maar met vaste eenheden te werken. Pas als bepaald is wat de omvang van modules is kan bepaald worden wat de inhoud ervan is.

Oriënterende modules in de onderbouw

Voor alle leerlingen start beroepsgericht onderwijs in klas 1 van het vo.

Een school kan er voor kiezen in de onderbouw van het vmbo 'oriënterende modules' aan te bieden. Deze modules hebben tot doel leerlingen kennis te laten maken met de wereld van arbeid en beroep en hen te laten

ontdekken waar hun voorkeur naar uitgaat, om zo een eerste keuze te kunnen maken voor het beroepsgerichte programma.

Vakscholen kunnen ervoor kiezen de oriënterende modules niet aan te bieden.

Kennismakende modules

Kennismakende modules, hebben tot doel dat leerlingen hun talenten ontdekken en zich oriënteren op keuzes die ze gaan maken of keuzes die gemaakt zijn bevestigen.

Aan de hand van de kennismakende modules leren leerlingen, door concrete, levensechte, opdrachten, praktische vaardigheden die enerzijds een goed beeld geven van de wereld achter de kennismakende modules en anderzijds een basis geven voor verdiepende modules, bijv. leren werken met en aanraken van mensen binnen Zorg & Welzijn, zorgvuldig werken in economische beroepen, werken met materialen, gereedschappen en machines in de techniek. Modules kunnen ook branche-overstijgend zijn, bijv. het toepassen van domotica binnen Zorg & Welzijn.

Aan de hand van opdrachten waarin leerlingen leren werken met de kenmerkende aspecten van een branche en de werkomgeving in de branche, oriënteren leerlingen zich op deze branche en leren ze basisvaardigheden. Nadruk in dit deel van het programma ligt op LOB voor leerlingen die zich nog willen oriënteren en op het leren van basisvaardigheden.

Verdiepende modules

Naast kennismakende modules worden er verdiepende modules onderscheiden.

Verdiepende modules kunnen verdiepend en verbreedend zijn. Verdiepende modules zijn niet gekoppeld aan kennismakende modules. Het is aan een school te bepalen of een leerling eerst een kennismakende module moet volgen voor hij kan starten met een verdiepende module.

Op basis van het totale aanbod aan verdiepende modules stellen scholen pakketten samen, die passen bij de regio en doorstroomrelevantie hebben, waaruit leerlingen kunnen kiezen.

Dit kan:

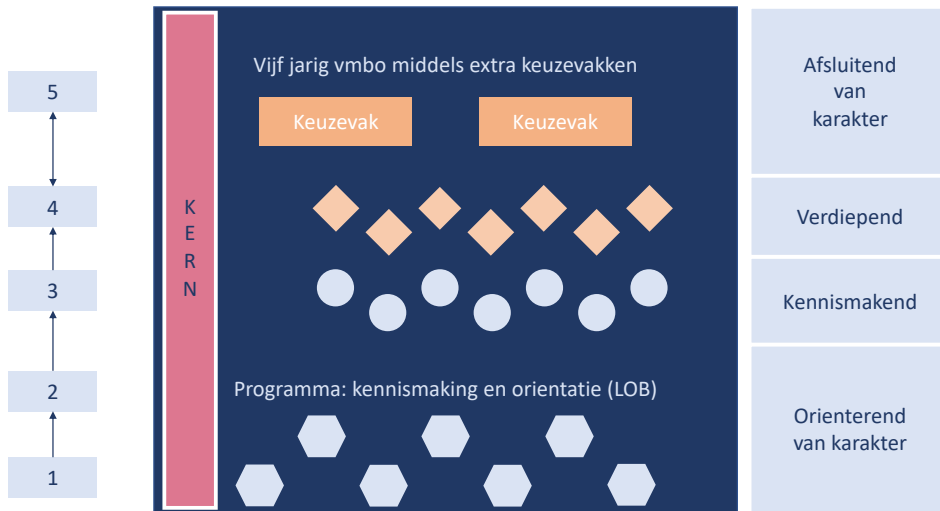
- een breed pakket zijn waarin leerlingen kennismakende en verdiepende modules volgen.
Bijv. een leerling heeft een aantal kennismakende modules die betrekking hebben op het zorgen voor mensen gevolgd en in de verdiepende modules gaat hij zich oriënteren op doelgroepen (wil ik met kinderen, volwassenen of ouderen werken)
Of: in de kennismakende modules heeft de leerling ontdekt dat zorg bieden aan mensen niets voor hem is, maar dat hij liever in een winkel wil werken en hij gaat verdiepende modules in de richting economie en ondernemen volgen.
- een smal pakket
Bijv. een vakschool biedt kennismakende modules aan die specifiek gericht zijn op de horeca en laat een leerling in de verdiepende modules zich verdiepen in het werken in een restaurant, keuken of in een bakkerij
Uit de werkagenda mbo 2023-2027: door smalle opleidingen met verwante doorstroom wordt de beroepsroute versterkt.

Er ontstaat een menukaart aan modules.

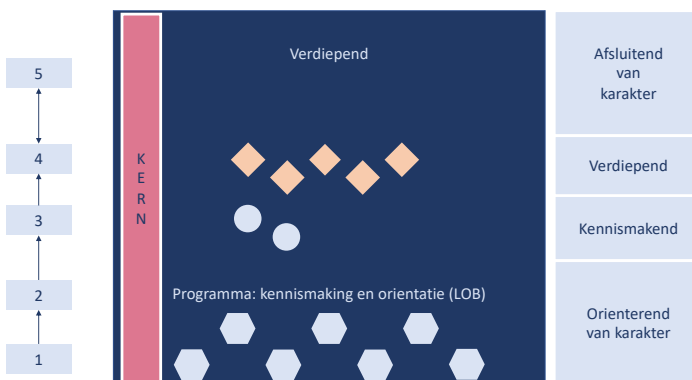
Belangrijk is dat dit aanbod actueel is. Dit wordt bereikt door:

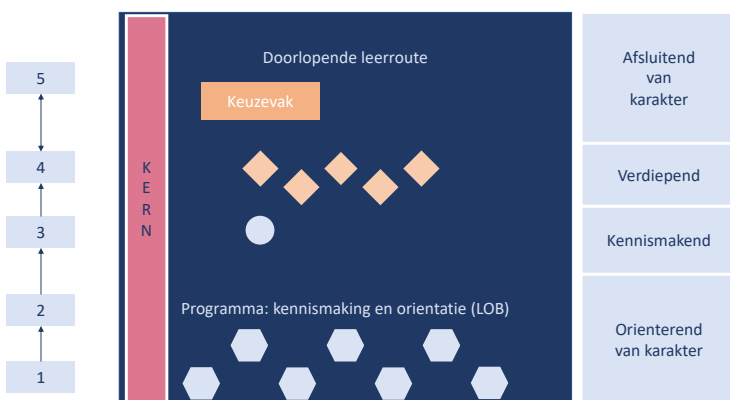
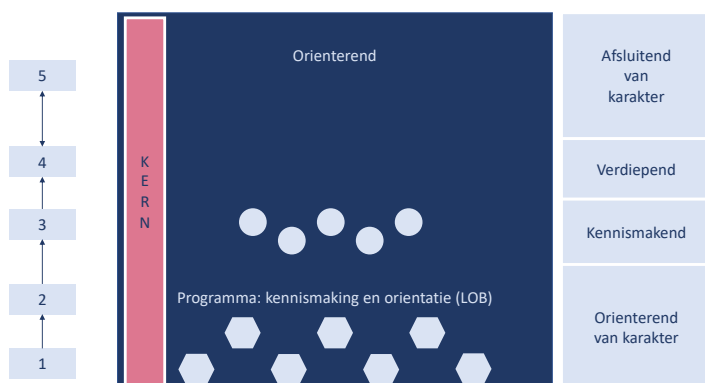
- alle modules in een cyclus van vijf jaar te actualiseren. Van elk module wordt eens in de vijf jaar bekeken of hij nog actueel is of bijgesteld moet worden. Als bijstelling noodzakelijk is wordt daar opdracht voor gegeven, zodat een module binnen een jaar geactualiseerd is.
- ruimte te geven voor doorontwikkeling van modules en ontwikkeling van nieuwe modules, op initiatief van een vmbo-school of platform;
- het aanbod aan modules regelmatig op te schonen. Bijv.: is in een module 5 jaar lang geen examen gedaan dan wordt de module uit het landelijke aanbod geschrapt.

In een afbeelding kan de opbouw er als volgt uitzien:
 (onderstaande afbeeldingen zijn bedoeld om een indruk te geven.)

Dit maakt ook dat verschillende leerlingen verschillende programma's kunnen volgen, zoals de volgende figuren laten zien (het aantal modules dat gevolgd wordt is alleen om te laten zien hoe een route eruit kan zien, de aantallen moeten bepaald worden).

Met de opbouw van de beroepsgerichte programma's en de ruimte en flexibiliteit die leerlingen geboden wordt, wordt een bijdrage geleverd aan de door het Advies Kansrijk Opleiden genoemde maatschappelijke uitdaging/ontwikkelingen, door leerlingen nog meer mogelijkheden te bieden verantwoorde en onderbouwde studiekeuzes te maken. Leerlingen krijgen, in vijf jaar vmbo, ruimte om zich te oriënteren, voordat ze aan een opleiding beginnen.

Losse eindjes/onderwerpen waarop nog een antwoord moet komen

- De route die leidt naar het havo.
- Omvang van een module.
- Aantal modules dat een leerling in een leerroute moet afsluiten.
- Kunnen de bestaande profielmodulen, keuzevakken en praktijkgerichte programma's als uitgangspunt dienen voor de ontwikkeling van een menukaart van kennismakende en verdiepende modules?
- Aandacht voor LOB: er zijn scholen die een lesuur LOB hebben en werken aan de hand van een methode. Dit past niet bij de LOB die leerlingen helpt bij het maken van keuzes op basis van ervaringen. Vraag is of er een scholing moet komen voor schoolleiders en docenten, zodat ze LOB leren toepassen zoals de bedoeling is.
- Kan het experiment PIE/BWI als basis dienen voor de doorontwikkeling van programma's?
- Scholen bieden profielen aan op basis van licenties. Kan dit systeem gehandhaafd worden of is er een ander systeem noodzakelijk.
- Moeten alle scholen alle leerlingen bedienen (en dus alles aanbieden): leerlingen met een helder beroepsbeeld en leerlingen die nog zoekende zijn, leerlingen met speciale wensen c.q. die speciale aandacht nodig hebben, enz.

- Ontwikkeling van een vijfjarig vmbo met een startkwalificatie als afsluiting
- Systeem van profielgebonden avo-vakken
- Wat komt er op het diploma van de leerling te staan?

Doorontwikkeling van beroepsgerichte programma's tot implementatie

Vervolgstappen

- Tweede helft 2023: bespreken losse eindjes en formuleren van antwoorden.
- 2023 – 2024: bijstellen van bestaande examenprogramma's tot losstaande modules, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen kennismakende modules en verdiepende modules + ontwikkelen nieuwe modules
- 2023 -2024 werven pilotscholen die op basis van modules het beroepsgerichte onderwijs vorm willen geven
- 2024 – 2028: pilot met de voorgestelde structuur.
Op basis van ervaringen met pilotscholen worden de modules bijgesteld
Gelijktijdig worden er beslissingen genomen over:
 - o Het aantal modules dat een leerling af moet sluiten.
 - o De wijze van toetsen: hoe kan er houvast aan docenten gegeven worden (en een kwaliteitskader) en toch ruimte geboden worden.
 - o Doorlopende leerlijn: hoe kunnen vmbo en mbo optimaal op elkaar aansluiten? Is het mogelijk te komen tot een vijfjarig vmbo dat wordt afgesloten met een startkwalificatie.

Adviezen SPV over de toekomst van de beroepsgerichte programma's naast de 15 adviezen die in 2022 zijn gegeven

Advies	Uitwerking
Adviezen passend bij de nadere uitwerking	
Beroepsgericht onderwijs voor iedereen	
Versterk de positie van het beroepsgericht onderwijs in het hele voortgezet onderwijs, binnen gezamenlijk ontwikkelde kaders; Begin met het beroepsgerichte onderwijs in leerjaar 1 van het hele voortgezet onderwijs	Vanaf leerjaar 1 krijgen leerlingen praktijkgericht onderwijs aangeboden, met als doel leerlingen kennis te laten maken met de wereld van arbeid en beroep en te ontdekken waar zijn hart sneller van gaat kloppen.
Eén vmbo	
Borg en versterk de structuur van leerwegen en keuzemogelijkheden voor het beroepsgerichte onderwijs die het mogelijk maakt om met heterogene groepen te werken.	Door in alle leerroutes met kennismakende en verdiepende modulen te werken kan een programma op maat van de school, de leerroute en de leerling worden samengesteld. Uitgangspunt is dezelfde structuur/opzet van het beroepsgerichte programma voor alle leerroutes, waardoor groepen leerlingen in verschillende leerroutes en van verschillend leerniveau gelijktijdig het programma op maat kunnen volgen. De school biedt die modulen aan die passen bij de visie en de mogelijkheden van de school Modulen, met zelfde basis, kunnen voor verschillende leerroutes verschillend worden uitgewerkt (meer praktijk of theorie als dat past bij het niveau, mee verdieping als dat gewenst is. Met de leerling wordt een individueel programma samengesteld op basis van zijn ervaringen opgedaan in het tot dan toe gevolgde programma. Leerlingen kunnen gelijktijdig in dezelfde leeromgeving onderwijs volgen.
Beroepsvoorbereidend of beroepsoriënterend?	
Behoud een structuur waarin beroepsoriënterend en beroepsvoorbereidend onderwijs samen op kunnen gaan;	In de voorgestelde structuur van kennismakende en verdiepende modulen kunnen beroepsoriënterend en beroepsvoorbereidend onderwijs aangeboden worden op basis van de visie van de school en/of de behoefte van de leerling.
Laat Loopbaanontwikkeling en -begeleiding (LOB) een belangrijk pijler van het vmbo blijven en stimuleer scholen dit binnen hun onderwijsprogramma te verankeren;	LOB zit in de kern van het programma. In de voorgestelde opzet van kennismakende en verdiepende modulen is LOB cruciaal. Op basis van LOB-gesprekken met leerlingen, gevoerd vanaf leerjaar 1, wordt het programma van de leerling samengesteld.
Flexibiliteit in beroepsgerichte examenprogramma's	
Ontwikkel een structuur die, binnen grenzen, bestaat uit enkele compacte vaste onderdelen en losse eenheden, waaruit scholen en leerlingen keuzes kunnen maken bij het samenstellen van een beroepsgericht maatwerkprogramma;	De voorgestelde structuur bestaat uit losse 'eenheden' waaruit leerlingen (en scholen) keuzes kunnen maken en een programma op maat samen kunnen stellen, mits goed begeleid door middel van LOB. In het verder ontwikkelen van het voorstel moet de omvang van modulen bepaald worden en moet bepaald worden hoeveel modulen een leerling in een bepaalde leerroute moet volgen en afsluiten.
Ontwikkel een set van 'kernberoepsvaardigheden' die in elk maatwerkprogramma terug moet komen.	In de voorgestelde structuur volgt elke leerling in de hele opleiding de 'kern'. Hierin staan 'kernberoepsvaardigheden' die zowel algemeen vormend van aard zijn (en dus altijd waardevol zijn, ook als een leerling na het vmbo een keuze

	<p>maakt die niet past bij de modules die gevolgd zijn) als een basis vormen van het beroepsgerichte programma. LOB maakt onlosmakelijk deel uit van deze kern en vormt een rode draad in het programma van alle leerlingen.</p>
<p>Ontwikkel een beperkte set domeinen, die elk de kern van een sector bevatten</p>	
<p>Ontwikkel een structuur die het mogelijk maakt om in het beroepsgerichte onderwijs snel in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen in de beroepspraktijk</p>	<p>Er wordt een cyclus ontwikkeld waarin elke module eens in de vijf jaar tegen het licht gehouden wordt en waarin, vmbo, mbo en bedrijfsleven, bezien wordt of de module geactualiseerd moet worden op basis van ontwikkelingen in de beroepspraktijk of het onderwijs. Als actualisatie noodzakelijk is wordt deze binnen een jaar uitgevoerd. Het toevoegen van nieuwe modules is jaarlijks mogelijk. Modules waarin gedurende langer tijd (bijv. 5 jaar) geen examen is gedaan worden verwijderd aan het aanbod.</p>
<p>Flexibiliteit in toetsing</p>	
<p>Flexibiliseer de afname van het centraal examen in de vorm van module examens, of vervang het centrale examen door SE's. Geef het vmbo en mbo experimenteerterruimte om hier de juiste vorm voor te vinden waarbij de kwaliteit van het diploma geborgd blijft</p>	<p>In het voorstel ontstaat een menukaart van modules aan de hand waarvan de leerling (geholpen door zijn LOB-programma) zijn programma samenstelt. Bepaald moet worden uit hoeveel onderdelen het programma ten minste moet bestaan. Dit kan voor elke leerroute anders zijn. Dit kan resulteren in een menu dat voor elke leerling anders is. Voorgesteld wordt niet uit te gaan van een vaste combinatie van modules. Modules, of een combinatie daarvan, worden afgesloten door middel van een SE. Dit kan in bijv. een Proeve van Bekwaamheid of een meesterprofiel, of op een andere manier. Hoe de school het SE van een module vormgeeft is aan de school. De school moet dit verantwoorden in zijn PTA.</p> <p>Voor modules wordt een examenprogramma ontwikkeld dat aangeeft wat een leerling in het kader van een module ten minste moet kennen en kunnen. Voorbeeldmatig kan het examenprogramma van een module uitgewerkt worden tot een handreiking per leerweg, die docenten meer houvast geeft dan alleen een examenprogramma.</p> <p>Voor scholen/docenten die behoefte hebben aan voorbeeldmatige toetsen kan een examenbank ontwikkeld worden, waarin per module voorbeelden van toetsen staan.</p>
<p>Flexibiliteit in locatie</p>	
<p>Stimuleer scholen hun onderwijs in samenwerking met de partners in de regio vorm te geven</p> <p>Maak, nog meer dan nu, buitenschools leren mogelijk ook door de toetsing samen met een externe te kunnen doen.</p>	<p>In de huidige situatie is buitenschools leren en toetsen al mogelijk. Toepassen van de mogelijkheden wordt gestimuleerd door docenten en bedrijven te informeren over de mogelijkheden en te stimuleren daarvan gebruik te maken.</p>
<p>Flexibiliteit op niveau/maatwerkdiploma vmbo</p>	
<p>Maak een maatwerkdiploma mogelijk, zodat leerlingen echt op het niveau dat zij hen past een vak kunnen afsluiten en dit ook gewaardeerd zien op hun diploma en in hun doorstroommogelijkheden.</p> <p>Maak het mogelijk dat een leerling op een bij hen passend niveau examen kan doen in een vak, ook als dat niet het naast-hoger-gelegen niveau is</p>	<p>Een maatwerkdiploma is al mogelijk, alleen ontvangen leerlingen een diploma van de leerweg waarop hun minst succesvolle vak is afgesloten.</p> <p>Scholen zijn erg voorzichtig en laten leerlingen vaak 'afstromen' als ze in één vak niet voldoende scoren. Door middel van voorlichting kunnen scholen geïnformeerd worden over het feit dat op een diploma ook een onvoldoende mag staan. Een slecht cijfer voor één vak hoeft niet automatisch in te houden dan de leerling examen moet doen op een lager niveau, ook met een onvoldoende kan een leerling slagen.</p>

	<p>Een diploma waarop verschillende niveaus zijn vermeld vraagt om een stelselwijziging.</p> <p>Examen doen om een ander dan het naast-hoger-gelegen niveau vraagt om een wetswijziging.</p>
<p>Doorlopende leerlijnen vmbo - mbo</p>	
<p>Ontwikkel doorlopende leerroutes en geïntegreerde opleidingen die leerlingen opleiden tot een startkwalificatie</p> <p>Stimuleer en faciliteer de ontwikkeling van geïntegreerde leerroutes tot en met een startkwalificatie in elke regio.</p>	<p>Binnen de wet doorlopende leerroutes is het, voor leerlingen in de basisberoepsgerichte leerweg, mogelijk geïntegreerde leerroutes aan te bieden. Facilitering hiervan is afhankelijk van de samenwerkingspartners. Ervaring laat zien dat de ontwikkeling van doorlopende en geïntegreerde leerroutes vaak afhankelijk zijn van persoonlijke contacten en tijdsinvestering buiten werktijd, waardoor borging nauwelijks gerealiseerd wordt.</p> <p>Om meer geïntegreerde leerroutes mogelijk te maken is facilitering en stimulering vanuit de overheid noodzakelijk, zodat regio's tijd en geld hebben om geïntegreerde leerroutes te ontwikkelen en te implementeren.</p>

Bijlage: voorstel inhoud kern, deel algemene beroepsvaardigheden

Communiceren

De leerling:

- kan de Nederlandse taal in opleidings- en beroepssituaties functioneel gebruiken.
- kan zowel mondeling als schriftelijk rapporteren over het proces en product.
- kan zichzelf en het eigen werk presenteren.

(Digitale) informatievaardigheden

De leerling:

- toont onderzoeksvaardigheden.
- kan informatie zoeken, beoordelen, verwerken en gebruiken.
- kan mediawijs handelen: kritisch en bewust omgaan met (digitale) media.
- kan bewust omgaan met opslag en gebruik van gegevens door rekening te houden met privacy en digitale veiligheid.
- kan tijdens werkvoorbereiding en uitvoering van taken relevante berekeningen uitvoeren.

Zelfsturing

De leerling:

- neemt initiatief.
- kan omgaan met veranderingen, druk en tegenslagen.
- kan probleemoplossend handelen.
- kan reflecteren en werkwijze aanpassen.

Samenwerken

De leerling:

- kan samenwerking organiseren.
- overlegt bij een gezamenlijke uitvoering.
- kan omgaan met formele en informele afspraken.
- kan omgaan met verschillen op basis van culturele gebondenheid, seksualiteit en geslacht.
- kan feedback geven en ontvangen.

Werken binnen een organisatie

De leerling:

- kan zich aanpassen in een bedrijfscultuur.
- kan werken volgens het bedrijfsconcept, -formule of de beroepsethiek.
- kan voldoen aan de algemene gedrags- en houdingseisen die gesteld worden aan medewerkers.

Behoeftesignalering

De leerling:

- kan een probleem signaleren.
- kan een informatiebehoefte signaleren.
- toont commerciële en klantgerichte vaardigheden.
- kan de behoeften van zijn klant of opdrachtgever achterhalen.
- toont een ondernemende houding.

Borging van kwaliteit en veiligheid

De leerling:

- kan kritisch denken.
- draagt zorg voor een goede werkuitvoering en kwaliteit van het eindproduct of de dienstverlening.
- weet hoe materialen en (technische) hulpmiddelen werken, gebruikt en onderhouden worden.
- kan hygiënisch werken.
- kan werken volgens veiligheidsvoorschriften en wet- en regelgeving.

Toekomstbestendig werken

De leerling:

- heeft kennis van technologische en innovatieve ontwikkelingen.
- kan creatief denken en handelen.
- kan sociaal, economisch en ecologisch duurzaam werken.